

„Egy percig nem volt veszélyben a zenekar működése”

Olyan törvényre vagy támogatási megoldásra várunk, ami több ajtót kinyit, legalábbis ami a finanszírozást illeti – vallják a Danubia Zenekarnál, ahol az is elhangzott: ezen a téren a német típusú gondolkodástól az angolszász felé való elindulást tartják jó irányznak.

 Kiss Eszter Veronika

Közös interjú Ács Péter ügyvezetővel és Hámori Máté művészeti vezetővel

▮ *Az ősi helyzet kicsit átrendezte a zenekarok közötti viszonyokat, élesebbé vált a vita a finanszírozási kérdésekben is.*

Ács Péter:

Itt azért a túlélésről van szó. Mint munkáltatók, az itt lévők sorsáért felelünk, ezért történt, hogy ősszel beváltottuk azt a kemény kijelentést, hogy igenis az egy létező opció, hogy ha nem lesz állami támogatás, akkor januártól akár fizetés nélkül maradnak a zenészek. Ez nem csak nálunk volt így: telefonbeszélgetésekből jól tudjuk, hogy máshol is felmerült, csak a többi zenekarigazgató nem merete ezt ilyen nyíltan kimondani. Év végére végül minden zenekart rendezett az állam, és egyetlen zenekarnál sem láttuk, hogy el kellett volna küldeniük zenészeket. Ehhez persze valakinek el kellett indítani ezt a folyamatot, megkongatni a vészharangot és ki kellett mondania ezt a bizonyos mondatot.

▮ *Nagyon nagy átalakulás alatt van a gazdasági élet.*

Á. P.:

És a törvény...

▮ *És ezzel kapcsolatban a zenekari finanszírozás. Az átmeneti pénzbőség alatt egy kicsit szőnyeg alá lettek söpörve azok a problémák, amik most már hosszú ideje megoldatlanok, nevezetesen, hogy nincs egy világos stratégia arra nézve, hogy mit akar kezdeni a kormány a klasszikus zenével, és hogyan képzei hosszú távon ennek a finanszírozását...*

Á. P.:

Volt ilyen, az előadóművészeti törvény. Az tény és való, hogy nem lett a változásokhoz igazítva. Én nem kaptam semmilyen felhívást a Zenekari Szövetségtől, hogy mindegyik zenekar írja össze, ő mit gondol, mit tart fontosnak a készülő új törvényhez.

A magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége 2021 és 2022 folyamán az Előadó-művészeti törvény várható változtatására számítva több közgyűlésen és online módon is kikérte a tagszervezetek véleményét a megfelelő finanszírozási rendszer kialakítása érdekében. Sőt, az elnökség több zenekari igazgatóval és/vagy művészeti vezetővel is online konzultációt folytatott, így többek között az Óbudai Danubia Zenekar részéről Hámori Mátéval is. Minden zenekarvezető megküldte javaslatát, így többek között a Danubia Zenekar is. A beérkezett javaslatok alapján kialakult konszenzusos munkaanyagot minden zenekarvezető megkapta és felküldte a Szövetség honlapjára is.

2022. szeptember 19-re a Teátrumi Társaság Előadó-művészeti ágazati egyeztetésre hívta össze az érdekelteket, amelyen a zenekari igazgatók, így például a Danubia Zenekar vezetői is jelen voltak. A találkozón nem csupán munkacsoportok alakultak meg javaslatlételi feladatokkal, de Pataki András helyettes államtitkár kifejezetten kérte az ágazatot érintő javaslatok megküldését. A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége több munkacsoportba is delegált tagokat. Az Előadó-művészeti törvény átalakításával megbízott munkacsoportnak tagja Szövetségünk elnöke is, aki értelemszerűen a korábban kialakított konszenzusos álláspont ismeretében tudja javaslatait megtenni. (A szerk.)

Nyilván lehetett volna az előadóművészeti szervezeteknek javaslatot tenni, biztos volt, aki küldött javaslatot, van, aki még küldeni fog, volt, aki nem tudta, hogy lehet küldeni. Tehát volt egy ilyen lehetőségünk, amivel nem éltünk, és ismét az az érzésem, nem először, hogy mi, zenekarok nem is próbáltunk összerakni egy közös elképzelést iránymutatásul a kormánynak. Persze, azt is lehet, hogy kimondjuk: bocsánat, nincs közös elképzelés, és mindenki megy majd külön utakon. Meglátjuk, hogy mit hoz ki ebből a törvényalkotó, de a felvetéssel teljesen igazad van, a 2009-es előadóművészeti törvény már 2013-ban, amikor a TAO elindult, elavulttá vált.

▮ *A stratégiának és a törvénynek nyilván nemcsak a finanszírozási kérdésekre kell választ adnia, hanem a*

ÁCS PÉTER

zenei élet összefüggéseit is kezelnie kell, nem lehet róla leválasztani sem az oktatást, sem a kamarazenei életet. Elhangzott az is, hogy a középosztály tartsa el a műfajt, de tudjuk, hogy Magyarországon nincs a mecenatúrának hagyománya, és a fizetőképes réteg nem a klasszikus zenére költi a pénzét.

Hámori Máté:

Kicsit úgy érzem, hogy két dolgot összerosunk. Az egyik, hogy hogyan épül fel valójában a valóság, a másik, hogy hogyan tudjuk ezt szabályozni. A valóság úgy néz ki, hogy az oktatásra épül nagyon sok minden – a szakoktatásra és az általános ének-zene oktatásra is –, és ezekre épül az is, hogy ezt a kulturális szeletet el tudja tartani a társadalom jegyekkel vagy egyéb módon. Ez tény, de olyan törvényt alkotni, amiben a mindenség benne van, olyan vállalkozás, ami inkább a művészet és nem a jogalkotás terepe, ilyesmire tett kísérletet Dante is az *Isteni színjátékkal*. Ezért ez rossz közelítés. Ha egyszerre és együtt próbáljuk meg szabályozni a történet minden szereplőjét az oktatástól kezdve az előadóművészetig, akkor valahol valamelyik szelet súlyosan sérülni fog. Ezek egyébként jórészt önszabályozó folyamatok. Az elmúlt évek pénzbősége azt eredményezte, hogy a zenekarok között egy nagyfokú verseny alakult ki, és ebbe a versenybe a zenekarok minőségi elemeket tudtak beemelni, közönséget tudtak bővíteni. A klasszikus zenére járó közönség száma biztosan nőtt az elmúlt húsz évet tekintve, ami azt jelenti, hogy ennek a versenynek megvolt a társadalmi eredménye. Ez a verseny a működési struktúrákban is megjelent. Tudomásul kell venni, hogy az állam nem fogja kizárólagos fenntartóként örökön örökre eltartani ezt a nagyon sok szereplős zenei életet. Több lehetséges út van. Az állam választhatja azt, hogy csak néhányat fog eltartani, vagy választhatja azt is, hogy mindenkit korlátozottan támogat, és a kieső részt részben saját bevételből vagy mecenatúrából kell

megoldania mindenkinek. Ebben az esetben a verseny lényegét pontosan az adja, hogy a szereplők különbözőképpen látják a világot és a közönséget, azokat a lábakat, amiken ők meg tudnak állni. Szeretünk központosított válaszokat várni és adni, de ez eddig sem működött és most sem működik, különösen nem a kultúra területén.

»Mi egy olyan törvényre vagy támogatósi megoldásra várunk, ami több ajtót kinyit, legalábbis ami a finanszírozást illeti. Több mecenatúrát és céges támogatást tesz lehetővé, és ezt adókönyvítéssel teszi vonzóvá.«

Magyarországon rengeteg nyereséges cég van, és itt a Danubiánál azt gondoljuk, hogy lehet és érdemes a cégeket érdekeltté tenni a kultúrában és a kultúrához kapcsolódó missziókban, talán mi ezen a téren a többi zenekarhoz képest picit előrébb is járunk, megtaláljuk azokat a kapcsolatokat, amik működőképesek lehetnek. Ettől a törvénytől a legkevésbé azt várjuk, hogy az állam felülről megmondja, hogy hány zenekar lehet, ez eddig sem így működött. Mi azt várjuk, hogy nyisson ajtókat, és aki ügyes, tehetséges, szorgalmas és megtalálja ezeket a szponzorációs lehetőségeket, annak fel tudjon kínálni cserébe egy olyan jelentős adóalap csökkentő kedvezményt, amivel a cégeknek is megéri a klasszikus zenét támogatni.

Á. P.:

A kulturális TAO-t megszüntették, de a sport TAO és a filmes TAO továbbra is működik. Legyünk őszinték, itt minden látványsport: egy koncert is, egy filmes forgatás is. Nem a jegybevétel utáni TAO-rendszer visszaállítást szeretnénk, nem is ez lenne hosszú távon a járható út, mert ezeket a statisztikákat nagyon jól lehetett plasztikázni, és ki is jöttek a különbségek: ki állami, ki önkormányzati fenntartású és ki a szabadpiacon lévő szervezet. Most egy cég inkább a helyi kézilabdacsapatot támogatja, mert azt adóból odateszi, nem kerül neki semmibe. Miért is lenne érdekelt abban, hogy a nyereségből adjon mondjuk milliókat egy zenekarnak?

■ A TAO kivezetésével jött kompenzációként a nagyobb támogatás, ami most hirtelen félbeszakadt.

A teljes keretbe a színházak világát is beleértjük, de valóban, kezdetben a teljes keret 46–47 milliárdos volt, ami most valahol 18 milliárd körül van talán – nem is tudjuk pontosan, hiszen csak most jön a költségvetés átalakítása –, de tény, hogy jelentősen csökkent.

■ Ezzel együtt a fizetőképes kereslet is csökkent. Felmerült egy kritériumrendszer is, amely alapján lehetne a

HÁMORI MÁTÉ

zenekarok támogatását súlyozni, de a legtöbb zenekar éppen azt hangoztatja, hogy a minőség a lényeg, azt pedig nem lehet mérni, míg a papír bármilyen statisztikát elbír.

H. M.:

Azt mondja Petőfi: „Az idő igaz, S eldönti, ami nem az”. Ez úgy csapódik le a mi szakmánkban, hogy ha valaki jól csinál valamit, akkor egy idő után lesz közönsége. A TAO nagyon jó ponton fogta meg a rendszert azzal, hogy a jegybevételhez kötötte, mert a jegybevétel az egyik mérőformája annak, hogy lássuk, az emberek hajlandóak-e áldozni arra, amit csinálsz. Ha az emberek hajlandóak áldozni rá, az azt jelenti, hogy van rá valós kereslet, tehát valós társadalmi igényt elégít ki. Erre persze mondhatjuk, hogy a magaskultúra mindig kevesebb embert szólít meg, de ez nem ment meg minket attól, hogy a német típusú gondolkodás irányából az angolszász irányába elinduljunk. Persze, nem teljesen olyan a rendszer, hiszen nem lehet Magyarországon elvárni, hogy 100 százalékban a közönség tartson el egy zenekart, ezért ez az arány valahol a kettő között fog megállni. Az angolszász minta a teljes társadalom zenei, zenekari megszólításán alapszik. A Los Angeles-i zenekar például gyönyörűen játssza Mahler 9. szimfóniáját, de mégis az ideje egy részében például Shakirával van a színpadon, mert nincsenek abban a helyzetben, hogy egy jelentős közönségrétről lemondjanak. Tudnunk kell róla, hogy ez is egy létező és működő gazdasági-művészeti modell.

Á. P.:

Dániában is így van már, ehhez nem kell átmenni az óceán túloldalára.

H. M.:

Nyilván nem a Nemzeti Filharmonikusok dolga, hogy Caramellel koncertezzenek, de azt gondolom, hogy minden zenekarnak meg kell találnia annak a módját, hogy szélesítse a közönségét. Például van, akit mi a *Ze-*

negyülőlővel hozunk be koncertre, és aztán jegyet vált a Zeneakadémiára. Ezen persze dolgozni kell, és igazából ezen is dolgozunk leginkább. Nem azokra hajtunk, akik már úgy születtek, hogy zeneakadémiai bérlet volt a zsebükben, mert az néhány ezer ember. Mi azokat célozzuk meg, akiket még senki nem szólított meg. Ez egy nagyon potens piaci rés, még akkor is, ha sokat vagyunk jelen egyébként szegény településeken is, ahol nincs vásárlóerő. Ugyanakkor ez egy roppant széles bázis – ezt a mozis koncertjeink kapcsán mondom, ahol a koncertfilmjeinket leadjuk nagyon alacsony jegyárért –, ahol komplett régiók maradnak ki a klasszikus zenéből és abból a szórakoztatási formából, amit mi képviselünk, ami a legnagyobb zenei tudáson alapszik.

»Néha az az érzésem, hogy még mindig csak Budapestről beszélünk, holott itt 9 millió magyar van, és akkor még hol vannak a környező országok. Nagyon nagy a piac, csak nem jól mozdulunk rá. Mi ezen a téren próbálunk egy kicsit másképp előre menni, és pont ezért nem merül fel bennünk, hogy nekünk bármennyiben is segítsen, ha kevesebb zenekar lenne.«

Ezt a fajta versenyt pont az váltja ki, és ez lesz a műfajunk tovább élésének záloga, hogy kénytelenek vagyunk elmenni a kis falvakba, és kénytelenek vagyunk olyanokhoz is szólni, akikhez hagyományosan – ha csak egy zenekar lenne Budapesten – nem kellene. Hiszen egy zenekar tökéletesen lefedi a műfaj iránt ab ovo vonzódot, nagyon szűk réteget. Ha viszont csak nekik játszanánk Beethovent, akkor eltűnne a műfaj.

┃ Visszatérő téma, hogy túl sok a zenekar, de igazából mindegyik más profilú, és saját közönséggel rendelkezik.

H. M.:

Aki megtalálta a saját profilját, az annyira nem aggódik. A vidékieknél teljesen más a helyzet, ők nagyon nagy területet fednek le, őket kivonni a rendszerből lehetetlen, és ahogy látom, nem is ez a cél. Itt a budapesti zenekarok között van olyan verseny, ahol többen ugyanarra a közönségre számítanak. Ott el kell döntenie a fenntartónak, hogy mi a szándéka azzal a tetemes mennyiségű közpénzzel, amit ezekbe a zenekarokba önt. Valóban két-három ezer embernek akarunk sok pénzért sok zenekart fenntartani, vagy esetleg másképp is el tudjuk költeni ezt a pénzt? De ezt nem az én feladatomban eldönteni. Ezek kiváló zenekarok, csak szerintem rosszul választották meg a célközönségüket. Ez olyan, mint amikor van egy atomgyűd, és egy kocsmai verekedésre irányítod. Lehet, csak éppen nem okos és nem arányos

gondolat. Ma még lehet csak az elit közönségnek játszani, és nem foglalkozni azzal, hogyan bővítsük a műfaj közönségét. Ez jó hír nekünk, hiszen amit mi csinálunk, hogy iskolákba és vidékre járunk, azt a budapesti konkurensaink többsége nem csinálja. De ez már legyen a fenntartó problémája, hogy akar-e ennyi pénzt erre költeni. Ahogy én tudom, sokkal kevesebbet akar, mégpedig úgy, hogy ne sérüljön a szcéna. Hogy ezt hogyan tudja megoldani, abban a mi zenekarunk, de úgy gondolom, a többi is, és a Zenekari Szövetség is, készséggel áll párbeszédre készen a rendelkezésükre. Reméljük, hogy ez a párbeszéd meg is fog történni. Nagyon mást azért ne várjunk, mint hogy a pénz kevesebb lesz, és el fogja várni a fenntartó, azaz az adófizető polgár, hogy azt a lehető legtakarékosabban és a lehető legéhszerűbben osszuk be. Mi ezen az úton indultunk el.

■ *Milyen konkrét intézkedéseket kellett meghozni, amikor össze az új helyzet előállt, és miken kellett változtatni, hogy ez az évad zökkenőmentesen végig mehessen?*

Á. P.:

A technikai szolgáltatók területén kezdtük a megszorítást. A különböző koncertek közvetítése nagyon drága, ezeket az évad végéig lemondtuk. Voltak bérletes ismétlődő hangversenyek, amiket töröltünk, itt a koncert költségeken túl nyilván marketingköltséget tudtunk spórolni. Zenészeket nem bocsátottunk el, egyet sem, de irodai létszámban nagyon radikálisan csökkentettünk, többet el kellett küldenünk.

H. M.:

Volt egy kis rémhírkeltés Danubia ügyben, aminek az alapja az a terv volt, hogy fizetés nélkülire küldjük a zenészeket januártól, ha nem lett volna keret az alabérükre sem. Sok volt ebben a félreértés. Természetesen kifizettük volna a munkájukat, csak nem a járulékos rendszerben, mert az drágább, de most erre sem volt szükség. Egy percre nem volt veszélyben a zenekar működése, hiszen minimális állami támogatással és a saját bevételeinkkel mindenképp számoltunk. Csupán néhány koncertet mondtunk le. Igazából a működési struktúránk a kérdés, és a mai napig kérdés, hogyan ildomos és hogyan érdemes ezt csinálni. A Szövetség is, de mindenki más is abba az irányba motiválta a zenekarokat az elmúlt években, hogy állásba vegyünk a zenészeket.

Á. P.:

Mi nem hatvan zenész állásának megszüntetését szeretnénk, de át kell gondolni a rendszert. Lehet, hogy csak egy törzsgárda kell állásba, és akik körülötte vannak, valamilyen évadszerződéssel vagy másképp lesznek foglalkoztatva. Annak viszont, hogy legyen harmadik és negyedik első trombitásunk félállásban, negyedállásban, mindegyik legyen kétórás munkára bejelentve, csak hogy minél több munkavállalónk le-

gyen egy esetleges kritériumrendszer szerint, és ez alapján kapjunk nagyobb normatív támogatást, ez semmilyen szempontból nem a megfelelő irány.

H. M.:

Mindig azt hallgattuk, hogy a munkavállalói létszám meg fog látszódni az állami támogatásban, de ez soha nem történt meg. A mi normatív támogatásunkban a munkavállalók létszáma, a koncertjeink száma vagy bármilyen más statisztikai adatunk soha nem jelent meg. A normatív támogatásunk öt éve nem változott. Azóta minden téren sokkal nagyobb számokat hozunk, több koncertet, nagyobb jegybevételt. A mi támogatásunk sokkal kevesebb olyanoknál, akik ezt meg sem közelítik. Nehéz ezt hova tenni. Akkor mi történik az általunk beküldött adatokkal? Valószínűleg semmi. Azt észrevettük, hogy sokba kerül, ezen változtatni szeretnének. Igazság szerint nincs ember, aki foglalkozott volna azzal, hogy ki mennyi koncertet vitt. Lehet persze egy olyan rendszert létrehozni, amelyikben számít ez a statisztika, de továbbra sem látom, hogy ki fogja ezt ellenőrizni, ki fogja auditálni, hogy valóban úgy van-e.

■ *A papír mindent elbír. Elküldök egy triót az iskolába, és azt mondom, hogy az is egy koncert volt, vagy elviszem a teljes zenekart, és az is egy koncert.*

H. M.:

Mi nyegven fővel mentünk az iskolákba, táncosokkal, és tudjuk, volt olyan zenekar, amelyik két zenészt küldött hangszeresimogatóra. Mind a kettő egy koncert volt, a miénk belekerült egymillió forintba, a másik meg negyvenezerbe.

■ *Maga a minőség úgymond mérhetetlen. Bár a szakma magát azért be tudja tájolni.*

H. M.:

Persze, de ez meg azért veszélyes, mert egyrészt mindenki fölélovi magát a valóságnak, ez teljesen természetes, másrészt egyes zenekarvezetők mindenhol ezzel vagdalkoznak olyan politikai döntéshozók előtt, akik viszont nem tudják megítélni a szakmai minőséget. Ez olyan, mintha egy vak embernek magyaráznám, hogy az én bal szemem lila, a jobb meg piros – ő ezt látás híján nem tudja megítélni, de ha kellően sokat mondom, lehet, hogy ki is nevez engem a világ első lila-piros szemű emberének. Nem gondolom, hogy jó irány. A közönség a minőséget pontosan érzi. A közönség a lábával szavaz és a pénzével. Meg kell nézni a Fesztiválzenekar koncertjeit. Egy koncertet háromszor adnak el telt házzal, háromszoros jegyáron. Nálunk is telt házak vannak, és rengeteg zenekart tudnék még mondani, ahol telt házak vannak – és olyat is, ahol nincs. De ezt méricskélni szintén nem jó irány. Inkább arra adjunk módot, hogy az egyéni tehetség és teljesítmény a zenekaroknál na-

gyobb mértékben meg tudjon nyilvánulni a pénzszerzésben is, és működjön a szabad verseny, aztán majd a közönség eldönti, hogy ki a jobb, és majd a cég, amelyik szponzorál, eldönti, hogy kit választ. Bízunk ezt rájuk. Az államnak is egyszerűbb, ha nem neki kell ezt a döntést meghoznia vakon, hiszen az államnak nem feladata, hogy ehhez értsen, és nem is képes rá. Itt egyedül az eredmény dönthet, azt pedig nem lehet másképp mérni, mint hogy társadalmilag mennyire fontos az embereknek az adott zenekar. Mi legalábbis ebbe az irányba tesszünk erőfeszítéseket.

▮ *Többen mondják, hogy nagyon tart a magyar zenei élet azoktól a szavaktól, hogy marketing, piac, termék, brand. A Danubia ebben is előbbre tart?*

Á. P.:

Ha az ember leszáll Bécsben a reptéren, az első dolog, amit meglát, a Bécsi Filharmonikusok plakátja. Bécsnek ez a zenekar az egyik legfontosabb turisztikai terméke és az volt már egy évtizeddel ezelőtt is.

H. M.:

Tudják ezt a művészeti élet szereplői is, csak nagyon lassan vállalják fel. A pénzbőség nagyon sok szempontból nem tett jót ennek a folyamatnak. A szereplők azt gondolták, hogy ez jár, mint egy kiapadhatatlan aranyfolyó, és ők majd ebből csinálnak művészetet.

Á. P.:

A közönségszervezésben – és ez a PR-marketinget is érinti – nagyon kevés a szakember, képzése sincs igazán. Nemcsak a technikai, számviteli részéről beszélünk, ez az egész sokkal komplexebb annál, mint egy Interticket-rendszerben pötyögni a gépen. A Szövetségben is néha felmerült, hogy kellene ilyen képzést szervezni, például kulturális menedzser szakot indítani, hiszen néhány szakember megy körbe az intézmények között, se a képzése, se a támogatása nincs meg, míg az úgynevezett hiányszakmákból, mint például a kőműves vagy villanszerelő, számos államilag támogatott képzés létezik. Erről nagyon sokszor beszélünk, de semmi nem történt, mert mindenki csak a zenészekre fókuszál.

»Pedig egy koncert nem csak a zenészekből áll, háttér nélkül nem működik. Régen voltak ilyen képzések, az ELTE-n és a Zeneakadémián is, ezek megszűntek, pedig komoly igény lenne rá, és emellé kellene egy ösztöndíj-rendszer is, hogy az ott tanulók jöhessenek a zenekarokhoz szakmai gyakorlatra.«

Egyszerűen csak át kellene venni más szektorokból a működő példákat. Ezek valódi segítséget jelentenének, és biztos vagyok benne, hogy lenne látszata. Jobban látszódnának a zenekarok, több emberhez jutnának el. Itt nagyjából ötven emberre lenne szükség, tehát nem nagy létszámról beszélünk.

▮ *Az látszik, hogy zenére van igény. Sokan maguk sem tudják, hol keressék, és ezért kevésbé igényes, de klasszikus hangzású sztárelőadóknál kötnek ki, mivel ők jól láthatóak a hirdetésekben, a médiában. Ebben segíthetne egy jobb kommunikáció?*

Á. P.:

Élő példa: Michael Bublé. Ott voltam a koncertjén és nagyon jól szórakoztam. A koncerten általam is ismert magyar muzsikusok voltak a zenekarban, akik aznap eljöttek egy próbára belelesni a kottába, majd este a koncertre játszani, és mondjuk úgy, hogy nem ők voltak az élő előadás részei. Százezer forintos jegyek voltak, a legdrágább százötven, a legolcsóbb talán harmincezerbe került, és tizennégyezres stadiont töltött meg a közönség. Mindezért a pénzért egy félplayback produkciót kaptunk. Miért ne lehetne ott egy nevesített magyar zenekar, amelyik meg is tanulja és élőben játssza a kíséretet, és Közép-Kelet Európában végigkíséri az összes turnéállomást, egyben viszi a magyar zene híret is? Ha lenne négy-öt jó kommunikációs és PR szakember, ezt is meg lehetne valósítani, és mennyire nagy segítség lenne.

▮ *Beszélgjünk az ifjúsági koncertekről is.*

Á. P.:

Három iskolai programmal jelentkezünk a Lázár Ervin Programba, el is nyertük, és miután megnyitották a jelentkezést, rögtön látszik is, hogy ezres nagyságrendben jelentkeztek az iskolák. Erre most kiderült, hogy a program mégsem indul el a valóságban. Papíron van, de a finanszírozást még nem tették mögé, ezért minden csúszik. Sajnos ez egy fájó pont. Mi szerettünk volna ezzel koncertezni, be is kalkuláltuk a 30–40 ifjúsági koncertet tavaszra, de ez majd áttolódik őszre. Tervezhetjük újra. Ehhez mind kellene közönségszervező, kommunikációs szakember. A szakemberhiány ilyenkor sokkal jobban érződik, mint amikor mindenki a kis bérletes hangversenyeivel számol. Ha pedig a fiataloknál tartunk, az én nagy félelmem az alfa korosztály, amely nagyon másképp működik, mint mi vagy a mai fiatalok. Most még csak 12-13 évesek, de 6-8 év múlva a fogyasztóink lesznek. Náluk az a furcsa, ha valami nem a virtuális térben történik. Ott meg tudják teremteni a világuk minden árnyalatát, amit mi még a kultúrában keresünk. Attól tartok, mire kiderül, hogy mi az egész értékrendünkkel, kulturális hagyományainkkal mennyire érdektelenek leszünk a számukra, már le is késtünk mindenről. ■